

Anton Janža, leta 1741. v Rodnah blizu Radoljice na Gorenškem rojen, je po vsem Slovenskem, kjer se naši kmetje od nekdanj radi s čebelorejo pečajo, slovel tako, da je pri gospóskah veljal za prvega izvedenca v čebelarstvu in da je celó cesarica Marija Terezija, katera je s posebno ljubeznijo skrbela za napredek kmetijstva in pod katero se je ustanovila naša kmetijska družba, izvedela njegovo slavo.

Poklicala je leta 1769. našega Antona, takrat 28 let starega, na Dunaj z naukazom, naj začne učiti čebelarstvo ter mu za to šolo prepusti najprej cesarski vrt „Augarten“, pozneje pa vrt v Belvederu.

Janža prišedši na Dunaj ni ne besedice znal nemški in je v nemškem Dunaji začel čebelorejo predavati v slovenskem, maternem svojem jeziku. Kako to? Na strani je imel nemškega jezika zmožnega rojaka Kranjca, ki je učencem Janževim slovenski govor tolmačil v nemško besedo toliko časa, da je Janža sam mogel podučevati učence svoje v nemškem jeziku, in to, kar je učil, s pomočjo Blaža Kumerdeja spisal v nemškem jeziku.

Leta 1770. uže je Janža postal pravi cesarski kraljevi profesor in kmalu potem je v nemškem jeziku pod naslovom: „Kleine Abhandlung über das Schwärmen der Bienen“ na svitlo dal poduk o rojenji čebel, s katerim si je pridobil veliko hvalo tadanjih čebelorejcev.

Do izdanja cele knjige o čebelarstvu pa ni prišel Janža, kajti l. 1774. je umrl, ne še polnih 33 let star.

Njegove spise v čebelarstvu je potem na svitlo dal njegov naslednik, prof. Jožef Münzberg, leta 1775. pod naslovom: „Des Anton Janscha sel. sehr erfahrenen Bienenwirthes und kais. königl. Lehrers der Bienenzucht zu Wien, hinterlassene vollständige Lehre von der Bienenzucht“. To nemško knjigo je leta 1792. poslovenil župnik J. Goličnik na Štajarskem. Nemško knjigo pa v drugem natisu je v Levovu l. 1807. na svitlo spravil Kranjec Martin Kuralt.

Na podlagi Janževega čebelarstva je Dainko, kaplan v Radgonu na Štajarskem, leta 1831. v Gradcu na svitlo dal „Čebelarstvo“ itd. —

To so zanimive zgodovinske črtice o našem rojaku, ki je redko čast dosegel, da je kot mlad kmet prišel za učenika čebelarstva na Dunaj, kjer je s slovenskim jezikom Nemce učil čebelarstva.

Vredno bi bilo, da bi bili leta 1869. Slovenci obhajali stoletnico v spomin slavnemu Antonu Janži. — Naj te vrstice namestujejo zamujeno!

Podučne stvari.

Kranjci, snujte kmetu na pomoč posojilnice ali založnice!

V državnem zboru so se pri pogovoru o oddelku proračuna kmetijskega ministerstva čuli razni glasovi, ki so tožili o žalostnem stanju kmetijskega ljudstva. Poljsk poslanec je radi tega zahteval, naj bi vlada osnovala kmetijske posojilnice. To me je napotilo, da priporočam kranjskim rojakom ustanovitev posojilnic ali založnic.

Najprvo se hočem izjaviti proti predlogu, da bi vlada, to je, uradniki, take zavode osnovali. Od ene strani bi sicer dobro bilo, ako bi po kakem sklepu državnega zbora vlada svojim starim ali novim uradnikom to naročila, kajti potem bi morda vsaka dežela nekaj takih zavodov dobiti utegnila. Al ker vemo iz izkušnje, da v Avstriji novi uradi tudi nova bremena, nove davke nalagajo, ker pomnoženje njihovih poslov tudi

veliko pomnoženje drago plačanih uradnikov za posledico ima, zato bi mi ne priporočali, da bi snovanje takih zavodov vlada v roke vzela.

Čemu bi pa okrajne posojilnice ali založnice Kranjcem bile?

Kranjska dežela ima denarne zavode samo v Ljubljani, namreč hranilnico, eskomptno banko, novo osnovano posojilnico in trgovsko pomočno društvo. Zunaj Ljubljane ne najdeš nikjer denarnega zavoda.*) Ako si kmet ali kdorkoli prihrani krajcar, ki ga ravno neobhodno ne potrebuje, ne more ga drugod koristno založiti, kakor ravno v Ljubljani, kjer ga navadno založi v njemu edino znani „hranilnici“. Ali tu mu vendar to težko dé, da dobi tako majhne obresti, namreč samo $4\frac{1}{2}$ od sto. Toda ti ljudje, kateri denar na obresti nalagati morejo, nam se še toliko ne smilijo, kolikor tisti, kateri nagle pomoči potrebujejo. In teh je žalibog veliko število! Redko dobi že kranjski kmet iz ljubljanske hranilnice pomoči, in če je dobi, koliko potov in stroškov ga to stane! V drugih deželah pomagali so si razni okraji s tem, da so osnovali svoje posojilnice ali založnice. Dasiravno veselo delovanje pri teh napravah nekaj zavira to, da vlada od čistega dobička jako velik davek zahteva, vendar naj bi to kranjskih domoljubov ne strašilo, da ne bi poskušali v posameznih okrajih take denarstvene zavode v življenje sklicati. Koliko bi s tem ljudstvu vstregli, ne more se v kratkih potezah obrisati.

V nekem kraju na Slovenskem, a na Kranjskem ne, osnovala se je bila pred leti posojilnica, in zdaj je vse ljudstvo ž njo neizmerno zadovoljno. Kdor koli si je krajcar prihranil, lahko ga nese v bližnji trg v založnico, kjer se mu obresti po $6\frac{1}{2}$ od sto zaračunijo. In ako hoče posestnik od zavoda pomoči, posojila dobiti, družega mu ni treba, kakor da se vpiše v društvo kot družabnik. Kot tak mora plačati 1 gld. vstopnine in se zavezati, da plača na leto 6 gold. družtenine. Toda vplačani ta denar je njegova lastnina, dobiva od njega $6\frac{1}{2}$ od sto obresti in kedar mu ta glavica (kapital) naraste do 60 gld., sme jo vzdigniti. — To so družabnikove dolžnosti. Pravico pa ima do izposojil iz društva. Ni mu v ta namen treba vlagati kolekovanih prošinj in toliko plačevati, kakor pri izposojevanju iz hranilnic. Iz posojilnice dobi denar na menjico, ako pripelje seboj dva zanesljiva moža kot poroka ali akceptanta menjice, ki se navadno izdajejo na 6 mesecev in se večkrat tudi na daljši čas podaljšajo. Odkar se je v tem kraju posojilnica osnovala, zginili so vsi oderuhi, kateri so neizmerne visoke obresti zahtevali.

Koliko je še na Kranjskem takih oderuhov, ki pijejo človeku kri kakor pijavka! Dokler se ne naredi postava zoper oderuhe, so take posojilnice velike dobrotnice. Pri teh vzajemnih društvih se nabere, če tudi je davek od njih celó velik, vendar precejšnji dobiček, ki se more razdeliti med družabnike, ali pa v kakošen občno koristen namen obrniti.

Pred vsem se ve da je treba, da pride vodstvo društva v poštene, delavne in izvedene može, kateri začetkoma obilno delo zastonj opravljajo in še le takrat odškodnino zahtevajo, kedar društvo s precejšnjim letnim dobičkom dela. Može nadalje, kateri društvo vodijo, poznati morajo materialno stanje družabnikov popolnem. V društvo naj se posestniki, kateri so uže skoro čisto ubožali, ne jemljó; taki bi društvo le radi molzli, in mu le malo poročstva dajali. Pri izposojevanju

*) Po statistiki, katero je na svitlo dala kranjska trgovska in obrtniška zbornica, se nahaja neka založnica v Metliki in Zagorji. Vred.

denarja pa je treba največje previdnosti, in se mora gledati na vse tri akceptante menjice. Ako se s tako previdnostjo dela, postaja tak zavod neizmerno koristen za dotično okolico. Kranjska žalibog še nima razen Ljubljane takih posojilnic, zato pa je kranjsko ljudstvo, zlasti dolenjsko in gorenjsko, tako zelo opešalo, da se kmetija za kmetijo na boben deva. L.

Politične stvari.

Česka opozicija.

Čeravno se ne skladamo v vsem, kar je v zadnjem svojem listu pod naslovom „Die böhmische Opposition“ objavil Slovanom pravični časnik konservativne stranke „Polit. Fragm.“, in tudi na besede ministra Taaffe-a tako dolgo nič ne damo, dokler ne vidimo dejanj, ima vendar omenjeni časnik marsikatero resnično zrno v sebi, in zaradi tega naj ga objavimo svojim bralcem. Glasí se blizo tako le:

Čehi so zmirom bili velevažen faktor v zgodovini avstrijski in so tem več zdaj, ko gre za to, da bi tudi oni stopili v državni zbor, ki se še le tedaj more imenovati državni zbor, to je, zbor dežel cele države avstrijske, če tudi Čehi v njem sodelujejo. Al častiljiva česka stranka, katero ves svet pripoznava za močno stranko, zarinila se je, kakor po časnikih beremo, dandanes v neko stališče, ki škoduje njeni veljavi. O domačem prepiru med staro- in mladočehi, ki ga imajo zdaj med seboj, ne govorimo, ker je ni nikjer politične stranke, da bi med njo ne prišlo kaj navskriž; isto tako ne maramo razpravljati tega, kar se poskuša uže nekaj časa z boljo voljo kakor ugodnim vspehom, namreč sprave med Čehi in Nemci, katero mislijo nekateri napraviti brez ministerstva le s Herbstom, ki za tako spravo celó nima srca ne. Kar se nam ne zdi prav, je le postopanje nekaterih mož česke stranke proti sedanjemu načelniku ministerstava grofu Taaffe-u. Mi smo radostni pozdravljali Taaffe-a, ko je v sedanjem ministerstvu prevzel mesto ministra notranjih zadev — toraj za notranjo politiko avstrijsko najvažnejše mesto; to smo smatrali za velik korak na poti sprave avstrijskih narodov med seboj, in še danes smo tega prepričanja, da je in da mora biti ta sprava glavni namen delovanja grofa Taaffe-a. Čemu li bi se bilo staro ministerstvo ponovilo, čemu bi bil grof Taaffe stopil vánj, če ne bi bil namen njegov ta, da na razvalinah propadle „ustavoverne“ stranke, privzemši novih moči, osnuje si novo merodajno stranko? Ako bi bilo drugače, pač staremu ministerstvu ni bilo treba odstopiti. Ali mar kdo misli, da je grofu Taaffe-u namen, tako zvano „ustavoverno“ stranko ukrepati, na novo inštalirati ter vladati ž njo? Do tega po tej stranki tolikokrat žaljeni nekdanji tirolski dež. predsednik (Taaffe) pač ne more imeti veselja, in če bi ga tudi imel, so dandanes „ustavoverci“ med sabo tako razdjani, da jih ne bo nihče več spravil do tako trdne celote, kakor so bili prej. V ostanke prejšnjega ministerstva pa je stopil grof Taaffe še le potem, ko je videl, da mu ni moč o sedanjih razmerah sestaviti družega ministerstva.

Po vsem tem ni bilo nič naravnejšega, nego to, da bi bili Čehi, ki so se do zdaj odtezali državnemu zboru, čakali vsaj še tako dolgo, da bi bili videli, na katero stran bo stopila vlada o novih volitvah za državni zbor. To bi bili imeli storiti uže zato, ker mora tudi v Pragi znano biti, v kako sitnem stanu je grof Taaffe zdaj, ko še zboruje stari državni zbor, čegar večina je nasprotna vsaki koncesiji narodni opoziciji na Českem; zato in iz ozira do svojih mini-

sterskih tovarišev ne more grof Taaffe spustiti se s Čehi v nobene odločilne pogovore. Namesto tega, namreč da bi potrpeali in čakali vsaj še par tednov, se zakadé nekateri v ministra notranjih zadev in zahtevajo kar naprej uže takih koncesij, kakoršnih jim zdaj še obljubiti, o katerih zdaj še ziniti ne sme! In kako se to godí! Ne prijemajo ga po navadni javni poti, da bi mu dovolili časa za premišljenje, kako bi se lotil svojega dela o spravi političnih strank, tudi ga ne pritiska ona stranka, za katero stoji 3½ milijona prebivalcev českega kraljestva, marveč lotili so se ga posamezni, poklicani in nepoklicani, resnobni politikarji pa tudi taki pritaknjenci, ki se smučejo povsod okoli veljakov in bi radi tudi zá se posebej kaj vjeli; taki si podajajo kljuke po ministerskih sobah in se ponujajo — ta za to, drugi za ono koncesijo — spraviti česko opozicijo v državni zbor! „Politische Correspondenz“ pravi, da je iz gotovega vira zvedela, da je zadnje dni, ko se je obhajala cesarjeva slovesnost, pri grofu Taaffe-u bilo nič manj ko devet českíh prvakov. Je li to politično zrelo za možé, ki hočejo biti velika politična stranka? Se li more minister spustiti v pogajanje z vsakim posebej? Je li prav to, da se zdaj v Pragi hudo ježé, da jim minister ni vedel družega povedati nego to, da jim nič gotovega obetati ne more zdaj, ko še ne vé, kakošen bo jeseni državni zbor.

Naj bi se ti gospodje vendar postavili na Taaffeovo mesto. Pred sabo je imel in ima stari državni zbor, ki bi bil v zadnjem trenutku še v stanu vladi odreči dovoljenje proračuna, ako bi le slutil, da minister napravlja spravo s Čehi na škodo decemberski ustavi, katero si je „ustavoverna“ stranka skovala za „sv. pismo“; — zraven sebe ima Taaffe ministerske tovariše, ki so vkljub vsemu, kar se je do zdaj zgodilo, še zdaj najzvestejši prijatelji vladajoče „ustavoverske“ stranke, toraj hudi nasprotniki česke opozicije; — za hrbtom mu pa stoji stranka, podobna armadi, v kateri hoče biti vsak poveljnik, nobeden pa ne vojak. Na take stebre se ne more nobena vlada, najmanj pak še en sam minister opirati.

Dalje nastane še vprašanje: kaj si mora trezen politikar misliti o Čehih gledé vstopa v državni odbor? Ali ne bi tistim, ki bistva državopravne opozicije ne poznajo, toraj tudi ne vedó, kako pogumno se zna česki narod boriti za svoje pravo, se vrnilo prepričanje, da česki poslanci komaj čakajo trenutka, da bi leteli po vsaki ceni v državni zbor?

Zato Čehom prijazni dunajski listi zelo obžalujejo vse ono, kar se je zadnji čas med česko opozicijo godilo. Če vkljub vsemu temu napačnemu ravnanju vendar pride do sprave avstrijskih narodnih strank, se bo zgodilo to le zato, ker je politično potrebno, zaslug o tem ne bo imel nihče.

Mnogovrstne novice.

* Ko je unidan deputacija tržaškega odbora „Italie irridente“ pri Garibaldiju bila, jej je obljubil, da hoče v osvobojenje vseh Italijanov nabirati novcev za nakup enega milijona pušek, da se narod oboroží za boj, ki se ima skoro pričeti. Italijanskega ministerstva predsednik Depretis, ki ni znal najti sredstva, da bi bil usta zamašil Garibaldiju, ko se je proglasil za varuha „neoslobojenih bratov“, bo zdaj težko zabranil, da ne bi se od njega zahtevala pomoč za izvršitev tega, kar jim je obljubil za „rešitev cele Italije!“